

I. Visie op zorg voor de jeugd

Een nieuwe manier van werken

De jeugdzorg moet anders en beter. Over die conclusie zijn vrijwel alle rapporten en onderzoeken die de laatste jaren zijn verschenen eensluidend. Deze rapporten spreken weliswaar over successen die *dankzij* toegewijde professionals en *ondanks* het bestaande stelsel zijn geboekt, maar gaan vooral in op de tekortkomingen van de huidige inrichting van de jeugdzorg. Die zijn kort samen te vatten als: we zien problemen te laat, we handelen niet snel genoeg, het speelveld is te vol en als gevolg daarvan hebben we te maken met veel afstemmings- en aansluitingsproblemen. In de woorden van René Paas, voorzitter van de VNG commissie Zorg om Jeugd: 'de ingewikkelde wereld van de jeugdzorg is geen natuurverschijnsel, we hebben haar zo gemaakt'.

Zorgwekkend is de constatering dat we in Nederland enerzijds het hoogste welbevinden onder de 'doorsnee' jeugd hebben, maar anderzijds een explosieve groei zien van het aantal jeugdigen dat gebruik maakt van een vorm van zorg. Te vaak leidt dit ertoe dat zij niet meer in hun normale omgeving kunnen participeren¹. Deze ontwikkeling vraagt om verklaringen, maar noodzaakt ook tot grondige bezinning op de bestaande inrichting van de jeugdzorg. De evaluatie van de Wet op de jeugdzorg bevestigt deze conclusie. Het is onvoldoende gelukt om de samenhangende zorg die met de wet werd beoogd te realiseren. Een omslag is nodig naar een vereenvoudigd stelsel en een nieuwe manier van werken. Het vorige kabinet heeft zich uitgesproken voor decentralisatie van jeugdzorg naar gemeenten. Het huidige kabinet heeft deze lijn met het regeerakkoord bevestigd:

- gemeenten worden financieel en uitvoeringstechnisch verantwoordelijk voor de uitvoering van alle jeugdzorg die nu onder het Rijk, de provincies, de gemeenten, de AWBZ en de ZvW valt.
- er moet één financieringssysteem komen voor het huidige preventieve beleid, de huidige vrijwillige provinciale jeugdzorg, de jeugd-lvg en jeugd-ggz.
- de Centra voor Jeugd en Gezin zullen bij de overheveling naar de (samenwerkende) gemeenten gaan dienen als front office voor alle jeugdzorg van de gemeenten.

De verwachting is dat decentralisatie van de jeugdzorg gemeenten de mogelijkheid biedt om zorg en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen op een andere manier vorm te geven. Door het samenvoegen van verschillende financieringsstromen en het laten vervallen van het recht op zorg zijn gemeenten naar verwachting beter in staat om een samenhangend aanbod van toegankelijke hulp en ondersteuning te organiseren en gespecialiseerde vormen van zorg efficiënter in te zetten.

¹ Presentatie Jo Hermanns, 3 februari 2011, op de G32 bestuurlijke bijeenkomst. Zie ook het rapport van de Nationale Ombudsman over thuiszitters: 'Hoera, ik mag weer naar school', 24-1-2011

In de visie van de G32 worden de ondersteuningsbehoefte en de mate van zelfredzaamheid leidend voor de inzet van hulp. Die moet beschikbaar zijn in de directe omgeving van jeugdigen en gezinnen en gericht zijn op het versterken van de mogelijkheden om problemen eerst zelf aan te pakken. Streven is dat zij – waar dat verantwoord kan – in hun eigen omgeving blijven functioneren. Dat kan overigens ook betekenen dat langdurige ondersteuning nodig is.

Decentralisatie van de jeugdzorg biedt de kans om deze kanteling waar te maken. Maar de wijze waarop en de voorwaarden waaronder de jeugdzorg straks wordt overgeheveld naar gemeenten zijn nog onduidelijk. Zo is nog niet bekend wat de voornemens van het rijk zijn voor wat betreft het tijdpad², of het rijk alle onderdelen van de jeugdzorg gefaseerd of gelijktijdig wil overhevelen, hoe de geplande bezuinigingen worden doorgevoerd en volgens welke systematiek de middelen worden verdeeld. Dat zijn ook onderwerpen voor het Bestuursakkoord tussen rijk en VNG dat nu in voorbereiding is. Pas nadat het Bestuursakkoord gesloten is zal het kabinet meer duidelijkheid geven over het verdere transitieproces³ (zie ook deel III).

Visie en ruimte om dat waar te maken

Om de kansen die decentralisatie van de jeugdzorg biedt te verzilveren zijn kennis en visie, maar ook durf en vertrouwen nodig en kaders die ruimte bieden. Wanneer decentralisatie beperkt zou blijven tot een verschuiving van geld en structuren, dan is de kans zeer gering dat gemeenten de ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen wezenlijk anders kunnen vormgeven en de tekortkomingen van het huidige stelsel kunnen keren. Ruimte voor gemeenten om de zo noodzakelijke omslag te kunnen maken is een harde voorwaarde voor het overhevelen van verantwoordelijkheden. Met de herziening van het huidige stelsel moeten dus ook de uitgangspunten voor effectieve zorg voor de jeugd worden herzien. Niet het recht op zorg moet centraal staan, maar het recht op een goede opvoeding, en daaruit volgt: de plicht voor ouders om goed op te voeden, de plicht voor professionals om die opvoeding te ondersteunen, de plicht voor gemeenten om de benodigde zorg te leveren en de plicht voor het rijk om kaders te stellen die ruimte bieden voor zorg op maat.

Effectieve zorg voor de jeugd voldoet volgens de G32 aan de volgende uitgangspunten:

1. *Opvoeden versterken*

Uit actuele inzichten over de jeugdzorg⁴ blijkt dat problematiseren van de jeugd in combinatie met de neiging tot 'exporteren van jeugdigen met problemen' de belangrijkste verklaringen zijn voor het feit dat de vraag naar jeugdzorg jaarlijks met 10% stijgt. Er wordt te snel doorverwezen naar professionele instellingen, ouders worden onvoldoende aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid en de

² Vooralsnog is het beleidsvoornemen om in 2014 te starten met een gefaseerde invoering van de wet, wat in de praktijk waarschijnlijk betekent dat eerst de huidige ambulante jeugdzorg zal worden overgeheveld naar gemeenten en in 2016 alle andere vormen van jeugdzorg.

³ De Tweede Kamer heeft besloten dat het wetsontwerp waarin onder meer de CJG's wettelijk worden geborgd in de wet op de jeugdzorg en het experimenteerartikel wordt verruimd, gelijktijdig met deze brief wordt behandeld.

⁴ Goed geregelde jeugdzorg?, Jo Hermanns; jeugdbeleid op locatie, Jo Hermanns, 5 november 2010, Opvoeden versterken, Tom van Yperen en Peter Stam, december 2010.

sociale omgeving wordt onvoldoende benut⁵. Hoewel het soms nodig is om de opvoedverantwoordelijkheid van ouders over te nemen, betekent dat ook dat de aansluiting met de gewone leefomgeving onderbroken wordt. Ouders moeten gebruik kunnen maken van steun dichtbij om problemen zoveel mogelijk zelf aan te pakken. Tot dit netwerk van steun behoren ook familieleden, kennissen, buurtbewoners en vrijwilligers. Ondersteuning die gericht is op het versterken van het sociale netwerk, de zelfredzaamheid en eigen kracht van jeugdigen en gezinnen blijkt veel effectiever dan het 'exportmodel'. Terug naar de opvoeding, ofwel het opvoeden versterken om jeugdigen veilig op te kunnen laten groeien.

2. *Ondersteuning van professionals*

Ook professionals in de directe omgeving van kind en gezin - zoals een leraar of leidster van een kinderdagverblijf – moeten worden ondersteund in het vinden van oplossingen dichtbij. Goed toegeruste professionals kunnen problemen in een vroeg stadium herkennen, samen met de jeugdige en zijn ouders en andere betrokken professionals een adequate en gezinsgerichte inschatting maken van wat nodig is en jeugdigen en gezinnen sneller de best passende vorm van ondersteuning bieden. De inschatting die professionals samen met jeugdige en gezin maken, bepaalt ook de aard en omvang van de noodzakelijke zorg. Als een hulpvraag de mogelijkheden van professionals in de directe omgeving overstijgt, moeten zij snel een intensievere vorm van hulp kunnen inroepen. De inschatting 'aan de voorkant' van wat nodig is, is een alternatief voor de huidige indicatie⁶. Voor deze manier van werken is ruimte nodig van instellingen en vertrouwen in de oordeelsvorming van professionals onderling, maar ook heldere afspraken over financiering en verantwoording.

3. *Hulp zoveel mogelijk in de directe leefomgeving*

Hulp en ondersteuning moeten zoveel mogelijk *community-based* dus 'vindplaatsgericht' worden ingezet (consultatiebureau, kinderdagverblijf, school etc.). Zo kan het beste worden aangesloten bij de leefomgeving van kind en gezin. Dat geldt ook voor specialistische vormen van zorg.⁷ De inschatting van professionals kan ook zijn dat hulp (tijdelijk) buiten de opvoedcontext gewenst of nodig is. In deze situatie kan gebruik worden gemaakt van (zeer) gespecialiseerde jeugdzorg- of onderwijsinstellingen. Wanneer de veiligheid van een kind in het geding is, moet direct worden gehandeld. Belangrijk bij de inzet van hulp is dat een onderscheid in typen of gradaties van zorg zoveel mogelijk wordt voorkomen. Het gaat er immers om dat kind en gezin de hulp krijgen die past bij hun vraag, ongeacht etiket, kader of financiering. Gemeenten moeten uitvoering geven aan alle vormen van zorg.

⁵ Jeugdbeleid op locatie, 5 november 2010; Opvoeden verleerd, oratie Jo Hermanns.

⁶ Een voorbeeld hiervan is de werkwijze van de 'omtinkers', ontstaan in Tytsjerksteradiel: breed georiënteerde cliëntondersteuners werkzaam bij partijen in verschillende domeinen die de noodzakelijke hulp en ondersteuning organiseren en deels ook zelf bieden. Deze werkwijze is vanaf 2010 structureel verankerd.

⁷ In de zorg en ondersteuning van kinderen met een visuele of auditieve beperking wordt al sinds lange tijd de ondersteuning door specialisten in het reguliere onderwijs geboden.

4. Samenhangend aanbod

Decentralisatie biedt de mogelijkheid om hulp uit alle domeinen (alle vormen van jeugdzorg, veiligheid, welzijn, schuldhulpverlening en reïntegratie) in samenhang in te zetten. Decentralisatie van de jeugdzorg maakt het ook mogelijk om de samenhang en samenwerking tussen het jeugd- en het onderwijsveld en de arbeidsmarkt op lokaal en regionaal niveau te versterken.

Een van de belangrijkste opgaven voor gemeenten is lokale voorzieningen voor de jeugd bewust te maken van hun pedagogische opdracht en rol als mede-opvoeder. De transitie van de jeugdzorg, de doorontwikkeling van preventief jeugdbeleid, de invoering van Passend onderwijs en de toeleiding naar arbeid zijn met elkaar samenhangende en elkaar versterkende sporen die de komende tijd in logisch verband verder moeten worden uitgewerkt.

5. Subsidiariteit

De G32 kiezen voor het subsidiariteitsbeginsel als leidend principe bij de transitie van de jeugdzorg: verantwoordelijkheden en budgetten worden in beginsel zo lokaal mogelijk, dat wil zeggen bij alle – ook kleine - gemeenten, belegd. Alleen daar kan versterking van de directe leefomgeving van jeugdigen en gezinnen worden gerealiseerd⁸. De verantwoordelijkheid voor hulp aan jeugdigen en gezinnen met complexe problematiek – en voor mogelijke gevolgen van tekortschietende hulp – ligt bij het bestuur van de woongemeente. Op lokaal niveau moet de basis goed geregeld zijn, de visie en uitgangspunten voor een effectieve aanpak zijn daarbij leidend.

Visie G32 op zorg voor de jeugd

Jongeren moeten naar vermogen kunnen participeren in de maatschappij.

Daarvoor is nodig:

- Plicht voor ouders om goed op te voeden, voor professionals om die opvoeding te ondersteunen, voor gemeenten om de benodigde zorg te leveren en voor het rijk om kaders te stellen met ruimte.
- Een sterke opvoedcontext waarbinnen jeugdigen en gezinnen worden geholpen waar dat kan.
- Goed toegeruste professionals met voldoende handelingsruimte
- Vindplaats- en contextgerichte inzet van hulp en ondersteuning.
- Samenhangend aanbod van hulp uit alle domeinen
- Voldoende en lokaal snel beschikbare opvang in crisissituaties
- Verantwoordelijkheden en budgetten worden zo lokaal mogelijk belegd

In het regeerakkoord is opgenomen dat de Centra voor Jeugd en Gezin bij decentralisatie gaan dienen als front office voor alle jeugdzorg van de gemeenten. Een Centrum voor Jeugd en Gezin kan een centrale en coördinerende rol spelen in het organiseren en toegankelijk maken van de zorg zoals de G32 dat voor ogen hebben, maar zelf ook allerlei vormen van ondersteuning bieden. De wijze waarop het Centrum voor Jeugd en Gezin als frontoffice gestalte krijgt is sterk

⁸ Verslag expertmeeting G32, 5 november 2010.

afhankelijk van de lokale en regionale situatie en moet in de voorbereiding op de transitie verder uitkristalliseren. De verwachting is dat veel gemeenten hun Centrum voor Jeugd en Gezin gaan versterken en verbreden met verschillende functies die in de nieuwe situatie onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen. Voor een aantal van deze – vaak meer gespecialiseerde – functies binnen de zorg voor de jeugd ligt het voor de hand dat gemeenten samenwerken. Alleen op die manier kan een voldoende volume aan en voldoende kwaliteit van plaatsbekostigde en zeer gespecialiseerde vormen van zorg worden gegarandeerd. Efficiencywinst en spreiden van risico's kunnen ook reden tot samenwerking zijn.

II. Voorbereiding en organisatie

In de periode tot daadwerkelijke overheveling⁹ moeten de G32 alle voorbereidingen treffen om de jeugdzorg na transitie te organiseren in de vorm die zij voor ogen hebben. De vraag is dan ook wat nodig is om zorg voor de jeugd volgens bovenstaande uitgangspunten te organiseren en welke voorbereidende maatregelen getroffen moeten worden. Onderstaand overzicht geeft een antwoord op deze vragen. Hierin is een onderscheid gemaakt naar het niveau van de uitvoering, de instelling en de lokale overheid¹⁰.

Ambitie

Professionals in de directe omgeving van jeugdigen en gezinnen ondersteunen hen bij opgroeien, opvoeden en succesvolle participatie en bieden samenhangende zorg op basis van een adequate inschatting van wat nodig is.

Wat is nodig op uitvoeringsniveau?

- professionals die de 'Eigen Kracht' van het gezin, de jeugdige, en het sociale netwerk daaromheen, voorop stellen
- professionals die bekend zijn met en vertrouwen hebben van kind en gezin
- professionals die werken vanuit een gemeenschappelijk doel en gedeelde pedagogische opdracht
- professionals met een generalistische blik en kennis over opvoeden en opgroeien
- professionals met een sterk ontwikkeld vermogen tot signaleren van vragen en mogelijke risico's
- professionals die vertrouwen hebben in de oordeelsvorming van hun collega's
- professionals met een gevarieerd handelingsrepertoire
- professionals met een uitgebreid, solide en professioneel netwerk, die dat respectvol weten te verbinden aan het netwerk van degenen die hulp en ondersteuning nodig hebben

Wat vraagt dit van instellingen in de voorbereidingsperiode?

- structurele aandacht voor opvoeden en opgroeien in het beleid van de instelling: preventie en het

⁹ Zie ook noot 2

¹⁰ Zie ook Van klein naar groot, advies van de Commissie Zorg om Jeugd, juni 2009.

- versterken van eigen kracht en zelfredzaamheid van kinderen en gezinnen krijgen prioriteit en nadruk in de organisatie
- voortdurende aandacht voor de veiligheid van kind en gezin
- professionals ondersteunen in een nieuwe manier van werken door kennisontwikkeling en vaardigheidstraining
- behoud en verbreding van opgebouwde kennis en expertise
- wegnemen van institutionele belemmeringen in capaciteit, financiering, verantwoordingssystematiek en toegang tot zorg (indicatiestelling)
- zorgen voor voldoende professionele ruimte en collegiale steun
- professionele regie (samenwerkingsafspraken, coördinatie en afstemming)
- ontwikkelen van en werken volgens kwaliteitsnormen, voortdurende aandacht voor kwaliteitsverbetering
- resultaatverantwoording aan de hand van integrale indicatoren, op het niveau van jeugdige en gezin en op het niveau van de gemeente

Wat vraagt dit van gemeenten in de voorbereidingsperiode?

- (door)ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin
- het ontwikkelen van een methodiek voor een adequate inschatting ‘aan de voorkant’
- verbinden van visie met beleid en praktijk: focus op het versterken van de ondersteuning in ‘het dagelijkse leven’
- verbinden van de transitie van de jeugdzorg, het preventief jeugdbeleid, de invoering van Passend onderwijs en de toeleiding naar de arbeidsmarkt
- verminderen van het aantal sturende en regisserende actoren (lokale regie op de jeugdketen)
- jeugdzorg beleidsmatig en in de uitvoering integreren in het bredere gemeentelijk takenpakket (welzijn, onderwijs, WMO, AWBZ, schuldhulpverlening, reïntegratie/arbeidstoeleiding, veiligheid)
- heldere afspraken met alle samenwerkingspartners over financiering en verantwoording
- een adequate afweging van wat lokaal wel en niet kan worden geboden aan zorg voor de jeugd
- (bovenlokale) samenwerkingsafspraken met zorgaanbieders over de benodigde inzet van zorg
- een methodiek om proces, resultaten en effecten in beeld te brengen en te beoordelen of de beoogde doelstelling wordt bereikt

III. Processtrategie: de ‘marsroute’

Actuele context

De visie van de G32 op effectieve zorg voor de jeugd geeft een goed beeld van de gewenste situatie. De route daar naartoe is echter nog niet geplaveid. Bij het transitieproces zijn verschillende ministeries betrokken die nog niet dezelfde voorkeuren lijken te hebben. Dit kan (de voorbereiding van) het transitieproces vertragen en mogelijk tot nieuwe ongewenste scheidslijnen leiden. Bovendien lopen

op rijksniveau de meningen uiteen over onderwerpen als regiovorming (bottom-up of top-down), de overdracht van taken in het justitiële domein, taakdifferentiatie tussen gemeenten en de wens tot en betekenis van proeftuinen/voorlopers in de transitie van de jeugdzorg. Een landelijk procesontwerp wordt ook bemoeilijkt doordat verschillende partijen fundamentele bezwaren formuleren tegen de voornemens van het kabinet, of onderdelen daarvan, en hun lobby hierop richten (IPO, GGZ, Jeugdzorg Nederland). Die bezwaren komen in de kern neer op de vraag of gemeenten straks in staat zullen zijn op het juiste moment de benodigde zorg te leveren. Een grote hindernis op de route is de financiering: het voornemen van het kabinet om vooraf een efficiencykorting van 300 mln euro toe te passen zet een succesvolle uitvoering van taken onder druk. De combinatie met de voorgenomen bezuiniging op de AWBZ en Passend onderwijs, het verlagen van de IQ-grens als criterium voor het recht op AWBZ-zorg en de invoering van de eigen bijdrage zal dat naar verwachting nog versterken.

Om helderheid over het transitieproces te bevorderen en hierin als G32 duidelijke positie te kiezen, is het belangrijk om vanuit de grote steden een aantal procesvoorwaarden te formuleren.

Kenmerken transitieproces

Vanuit de visie dat de transitie van de jeugdzorg niet beperkt mag blijven tot een organisatorische structuurverandering, maar ook een professionele cultuuromslag (een andere manier van werken) mogelijk moet maken, moet het transitietraject aan specifieke kenmerken voldoen.

Tempo en richting

- Het proces moet zo snel gaan dat er druk staat op de inhoudelijke omslag, maar moet wel voldoende tijd voor een verantwoorde aanpassing bieden.
- In de nieuwe werkwijze worden alle voorzieningen van verschillende beleidsdomeinen en werksoorten zoveel mogelijk onder één regie in de directe leefomgeving van kind en gezin ingezet. De decentralisatie van de verschillende domeinen (provinciale jeugdzorg, jeugd-ggz, jeugd-lvg, AWBZ, jeugdbescherming, jeugdreclassering) moet daarom *vroeg* in de transitie en *gelijktijdig* plaatsvinden.
- Pilots zijn vooral nuttig als voorloperfaciliteit: waar nu al volgens de nieuwe principes wordt gewerkt kunnen taken versneld worden overgebracht en als voorbeelden dienen.
- Omdat de jeugdzorg een gemeentelijke taak wordt, moet ook de transitie door de gemeenten gedragen worden. Landelijke/provinciale coördinatie mag niet leiden tot een top-down proces.

Kaders

- Hoofdlijnen van de nieuwe structuur en cultuur moeten vooraf worden vastgesteld (politiek-bestuurlijk en zoveel mogelijk al in wetgeving) om strategisch gedrag (go- no go momenten, uitstel en afstel) van tegenstanders te voorkomen.

- De ontwikkeling van nieuwe werkwijzen in de praktijk moet in de voorbereiding op de transitie veel nadruk krijgen en procesmatig begeleid worden. De opbrengsten van pilots moeten voldoende tot hun recht komen.

Financiering

- Omdat de jeugdzorgproblematiek niet evenredig naar bevolkingsomvang is verdeeld over de gemeenten, moet een financieel verdeelmodel worden ontwikkeld dat recht doet aan deze verschillen. Gemeenten en uitvoerende partijen moeten meerjarige garanties hebben ten aanzien van beschikbare middelen.
- De aangekondigde bezuinigingen worden niet doorgevoerd voordat de beoogde inderdieneffecten van de nieuwe werkwijze redelijkerwijs behaald kunnen worden.
- De rijksoverheid stelt additioneel voldoende financiële middelen voor het transitieproces beschikbaar.

Concrete procesvoorwaarden voor de G32

- De direct betrokken departementen (VWS, Veiligheid en Justitie) nemen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor een zorgvuldig transitieproces en voorkomen dat – als gevolg van een bestuurlijke scheiding op rijksniveau – op lokaal en regionaal niveau nieuwe scheidslijnen ontstaan. Gemeenten worden verantwoordelijk voor de uitvoering van alle vormen van jeugdzorg en voor het leveren van zorg die past bij de vraag. De indicatiestelling die nu wettelijk is geregeld, vervalt. Vanuit de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor de gehele zorgketen is een knip tussen zorg in het vrijwillige en zorg in het gedwongen kader ongewenst. Een samenhangend aanbod moet ook op rijksniveau het uitgangspunt zijn. Het rijk kan die samenhang verder versterken door integraal toezicht (integrale jeugdinspectie).
- Er moet worden gestreefd naar maximale beleidsvrijheid voor gemeenten voor de uitvoering van taken. Het huidige wettelijke recht op zorg betekent een sterke inperking van de beleidsvrijheid van gemeenten. Het recht op zorg moet worden gekanteld naar het vaststellen van de ondersteuningsbehoefte en de eigen kracht en de plicht voor gemeenten om de benodigde zorg te leveren.
- Op 1 januari 2014 worden de verschillende decentralisaties gelijktijdig doorgevoerd. Wet- en regelgeving worden in 2011 en 2012 voorbereid en tot stand gebracht.
- De jeugd-ivg is een cruciaal onderdeel van zowel de decentralisatie van de AWBZ als van de jeugdzorg. Het is dus van wezenlijk belang dat beide sporen goed op elkaar zijn aangesloten.
- Een verdeelsleutel voor de landelijke middelen die beschikbaar komen voor de gemeenten wordt tijdig vastgesteld. De VNG wordt betrokken bij de beraadslagingen/onderhandelingen over de verdeelsleutel. De uitkering wordt voor tenminste 4 jaar geoormerkt voor WMO prestatieveld 2.
- In het plan van aanpak voor de transitieproces wordt zowel aandacht besteed aan (en geïnvesteerd in) de professionele en inhoudelijke ontwikkeling van de nieuwe werkwijzen, als aan de organisatievormen van de uitvoering, als aan de bestuurlijke en financiële vormgeving.

- Het landelijk procesmanagement vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de rijksoverheid. De lokale en regionale veranderings- en implementatieprocessen vallen onder verantwoordelijkheid van de gemeenten. Het landelijk procesmanagement werkt nauw samen met vertegenwoordigers van de lokale transitieprocessen. Over de algemene voortgang wordt tenminste elk kwartaal bestuurlijk overleg gevoerd tussen het rijk (betrokken ministeries), de provincies en de gemeenten (VNG, G32, G4). Ook het IPO moet goed worden betrokken bij dit proces. Gezamenlijk optrekken is een noodzakelijke voorwaarde voor succes.
- Omdat gemeenten financieel en uitvoeringstechnisch verantwoordelijk worden voor alle vormen van jeugdzorg, moeten verantwoordelijkheden en budgetten in beginsel zo laag mogelijk worden belegd.
- Regiovorming voor gemeentelijke samenwerking krijgt tot 1 januari 2013 de ruimte als bottom-up proces. In (bestuurlijk) overleg met de gemeenten worden landelijk minimale randvoorwaarden gesteld aan de omvang en de aard van de intergemeentelijke samenwerking in regioverband. Na 1 januari 2013 heeft de rijksoverheid de mogelijkheid eventuele niet volgens de randvoorwaarden voltooide regiovorming dwingend af te ronden.
- De rijksoverheid en de provincies zorgen voor adequate informatie op gemeenteniveau over het huidige gebruik van hulpverlening: aantallen en vormen van hulptrajecten, aantallen cliënten en de inzet van financiële middelen vanuit de verschillende budgetten.

Alkmaar
Almelo
Almere
Amersfoort
Apeldoorn
Arnhem
Breda
Deventer
Dordrecht
Ede
Eindhoven
Emmen
Enschede
Groningen
Haarlem
Haarlemmermeer
Heerlen
Helmond
Hengelo
's-Hertogenbosch
Leeuwarden
Leiden
Lelystad
Maastricht
Nijmegen
Schiedam
Sittard-Geleen
Tilburg
Venlo
Zaanstad
Zoetermeer
Zwolle